

PWYLLGOR GWASANAETHAU DEMOCRATIAETH 16 MEHEFIN 2026

YN BRESENNOL:

Cynghorwyr:

Dewi Owen(Cadeirydd), Annwen Hughes, Eryl Jones-Williams, Anne Lloyd Jones
Ioan Thomas, Edgar Wyn Owen, Llio Elenid Owen, Cai Larsen, Sian Williams,
Stephen Churchman, Anwen Jane Davies

Swyddogion yn bresennol:

Ian Jones (Pennaeth Gwasanaethau Democratiaeth), Vera Jones (Rheolwr
Gwasanaeth Democratiaeth ac Iaith), Annes Sion (Arweinydd Tîm Democratiaeth),
Catrin Love (Pennaeth Cynorthwyol Gwasanaethau Corfforaethol), Mari Edwards
(Rheolwr Dysgu a Datblygu) Catrin Meirion Owen (Swyddog Datblygu Aelodau), a
Courtney Leigh Jones (Swyddog Gwasanaethau Democratiaeth a Dinesig).

1. ETHOL IS-GADEIRYDD

Etholwyd y Cynghorydd Anne Lloyd Jones fel Is-Gadeirydd y Pwyllgor ar gyfer
2026/27.

2. YMDDIHEURIADAU

Derbyniwyd ymddiheuriadau gan y Cynghorwyr Elin Hywel, Arwyn Herald Roberts a
Beca Roberts.

3. DATGAN BUDDIANT PERSONOL

Ni dderbyniwyd unrhyw ddatganiadau o fuddiant personol.

4. MATERION BRYD

Cyfeiriodd Aelod at y mater sydd wedi codi yn ddiweddar yn y wasg. Cytunwyd nad
y Pwyllgor hwn oedd y man briodol i gynnal y drafodaeth.

5. COFNODION

Derbyniodd y Cadeirydd gofnodion cyfarfod blaenorol y pwyllgor hwn a gynhaliwyd
ar 24 Chwefror, fel rhai cywir.

6. DRAFFT O ADRODDIAD BLYNYDDOL DRAFFT GAN Y PENNAETH GWASANAETH DEMOCRATIAETH

Cyflwynwyd yr adroddiad blynyddol drafft gan y Pennaeth Gwasanaeth Democratiaeth. Atgoffwyd mai adroddiad drafft yw hwn ac y bydd yr adroddiad yn cael ei gyflwyno i'r Cyngor Llawn er mwyn cael ei fabwysiadu. Diolchwyd i'r Tîm Democratiaeth am eu gwaith wrth gefnogi aelodau a chynnal Pwyllgorau'r Cyngor. Tynnwyd sylw at y newidiadau staffio sydd wedi digwydd o fewn y tîm, gan groesawu'r nifer swyddogion sydd newydd ymuno a'r tîm a dymuno yn dda i'r unigolion sydd yn ymddeol. Canmolwyd gwaith y Tîm Democratiaeth, Tîm Cyfieithu a'r swyddogion Dysgu a Datblygu, gan nodi gwerthfawrogiad i'r gwaith sydd yn mynd rhagddo yn y cefndir i gynnal a gweinyddu pwyllgorau a chyfarfodydd rhithiol ac aml-leoliad. Nodwyd bod bodlonrwydd Aelodau'r Cyngor gyda gwasanaeth y Tîm Democratiaeth yn parhau i fod yn uchel, a bod nifer o sylwadau cadarnhaol yn cael eu derbyn yn ystod y flwyddyn.

Cyfeiriwyd at flaenoriaethau'r gwasanaeth am y flwyddyn nesaf, gan nodi bod gwaith paratoi at etholiad 2027 eisoes wedi cychwyn, ac y bydd yn dwysau dros y misoedd nesaf. Nodwyd bod gwaith cynllunio ar gyfer yr etholiad yn mynd rhagddi, wrth ddysgu gwersi o'r etholiad diwethaf, derbyn mewnbwn aelodau a chroesawu trefniadau newydd fel rhan o'r cyfnod anwytho.

Diweddarwyd ar y prosiect Uwchraddio Siambrau. Eglurwyd bod y dechnoleg sydd yn cael ei ddefnyddio yn y siambrau bellach wedi dyddio ac angen ei adnewyddu er mwyn sicrhau darpariaeth cyfarfodydd aml-leoliad a chynnal trefniadau democratiaeth y Cyngor, ynghyd â chodi safon y siambrau a gwella profiad Aelodau.. Nodwyd bod gwaith yn cael ei wneud yn y cefndir i greu briff o anghenion y Cyngor i gyfathrebu ac ymgysylltu efo'r farchnad yn fuan er mwyn canfod y cwmni all ddarparu'r gefnogaeth gorau. Eglurwyd bydd hyn yn cynnwys y sgriniau gweledol, systemau pleidleisio, meics a systemau sain.

Rhoddwyd diweddariad ar y gwaith parhaus sydd yn digwydd o ran y Rhaglen hyfforddiant i Aelodau. Cyfeiriwyd at yr wythfed maes craidd sydd wedi ei ychwanegu at y Rhaglen craidd yn ystod y flwyddyn, sef Trais yn erbyn Menywod, cam-drin domestig a thrais rhywiol.

Amlygwyd fod lechyd a diogelwch aelodau yn parhau i fod yn flaenoriaeth gan yr adran a bod y gwaith yn parhau fel mae anghenion yn newid. Sicrhawyd bod bygythiadau i aelodau yn cael eu cymryd o ddifri trwy risgiau diogelwch, a bod cefnogaeth ar gael i aelodau yn gyson, fel rhan o'r cynlluniau iechyd a diogelwch.

Croesawyd unrhyw gwestiynau neu sylwadau gan Aelodau:

- Diolchwyd i'r ddwy swyddog sydd wedi ymddeol yn ddiweddar o'r Tîm Democratiaeth ar ôl blynyddoedd maith a dymunwyd yn dda iddynt ar ran aelodau'r Pwyllgor Gwasanaethau Democratiaeth. Croesawyd y swyddogion newydd sydd wedi ymuno a'r tîm a dymunwyd yn dda iddynt. Diolchwyd i'r Gwasanaeth Democratiaeth ac iaith am eu gwaith, gan nodi bod eu gwaith yn

aml yn digwydd yn y cefndir. Nodwyd eu bod yn cyflawni gwaith gwerthfawr i gynorthwyo a chynnal gwaith democratiaeth y Cyngor. Ymestynnwyd y ganmoliaeth i'r holl staff etholiadol hefyd gan nodi bod llawer o waith manwl yn mynd rhagddo i gynnal democratiaeth yng Ngwynedd.

- Canmolwyd yr adroddiad. Nododd Aelod fod angen mwy o eglurder ar adegau wrth gyfeirio at ddata bodlonrwydd Aelodau gyda gwasanaeth y Tîm Democratiaeth. Nodwyd bod yr ystadegau yn gallu bod yn gymhleth i'w deall oherwydd y ffurf sydd wedi ei chyflwyno yn yr adroddiad a chadarnhawyd byddai'r swyddogion yn mynd i'r afael â hynny. Mynegwyd rhai sylwadau o ran cywirdeb ffeithiau ynghylch materion staffio, a mynegwyd sylwadau am ambell i typo sydd i weld yn yr adroddiad. Sicrhawyd bydd hyn yn cael ei gywiro cyn i'r adroddiad gael ei fabwysiadu yn y Cyngor Llawn.
- Canmolwyd y gwasanaeth cyfieithu gan nodi bod eu gwaith yn arbennig wrth gyfieithu ar y pryd yn ystod cyfarfodydd. Nododd Aelod ei fod yn ddiolchgar iawn i'r tîm cyfieithu oherwydd eu bod yn ei gynorthwyo i fynychu pwyllgorau a chyflawni ei rôl fel Cynghorydd. Mynegwyd rhwystredigaeth gyda'r cyfarpar cyfieithu yn Siambr Dafydd Orwig gan nodi nad yw'r clustffonau yn gyfforddus iawn. Croesawyd y gwaith uwchraddio ar gyfer y siambr sydd wedi amlinellu yn yr adroddiad a chanmolwyd yr ymdrech i wella'r cyfarpar i Aelodau. Mynegwyd rhwystredigaeth bellach gyda'r sain yn Siambr Dafydd Orwig yn ystod cyfarfodydd hybrid, gan nodi bod y trafodaethau yn anodd eu dilyn.
- Holwyd os oes amserlen ar gyfer datblygiadau'r Siambrau. Cadarnhawyd bod llawer o'r gwaith cynllunio gan y tîm prosiect wedi mynd rhagddo i adnabod manyleb o'r anghenion penodol yn y Siambrau. Nodwyd bod aelodau'r Tîm wedi ymgysylltu efo'r farchnad i weld beth sydd yn bosib o ran technoleg newydd, a bydd hyn yn bwydo mewn i'r fanyleb sydd wedi ei rhaglennu ar gyfer cyhoeddi ddiwedd yr haf gobeithio. Amlygwyd bydd angen dilyn trefniadau caffael, ac unwaith bydd darparwr wedi ei adnabod, bydd yr adran yn cydweithio efo'r cyflenwr er mwyn cadarnhau amserlen. Nodwyd bod yr adran yn anelu at sicrhau bod y cyfarpar newydd wedi ei sefydlu ac ar waith ar gyfer mis Mai 2027, fel bod y Cynghorwyr newydd yn cael defnydd o'r cyfarpar a'r systemau newydd.
- Wrth gyfeirio at y data sydd yn nodi faint o bobl sydd yn gwylio'r pwyllgorau a chyfarfodydd trwy'r we ddarllediadau, holwyd os oes dadansoddiad o ba bwyllgorau sydd yn cael eu gwylio mwyaf aml gan y cyhoedd . Mewn ymateb, cadarnhawyd bod Pwyllgorau sydd yn trafod pynciau mwyaf llosg neuo ddiddordeb cyhoeddus yn denu'r nifer uchaf o wylwyr. Ar gyfer y flwyddyn 2025/26 cadarnhawyd mai'r Premiwm Treth Cyngor a'r Gyllideb ddenodd y nifer uchaf o wylwyr. Eglurwyd eu bod yn parhau i addasu, oherwydd y modd i bobl wyllo'r Pwyllgorau nol trwy wefan y Cyngor. Nodwyd bod y nifer o wylwyr i weld yn codi yn flynyddol wrth i ddiddordeb mewn gwleidyddiaeth a democratiaeth gynyddu.
- Bu trafodaeth ynghylch bygythiadau i Aelodau. Holwyd pa mor gyffredin ydi hyn ac os oes system benodol yn bodoli i ddelio â bygythiadau pe baent yn codi,

Mewn ymateb, cadarnhawyd bod gweithdrefn mewn lle gan yr adran. Esboniwyd fod swyddogion yn blaengynllunio wrth ystyried blaen raglenni cyfarfodydd a phwyllgorau gan asesu'r pynciau fydd yn codi a pha mor gynhennus ydynt. Cadarnhawyd bod asesiad risg yna yn cael ei gwblhau a bydd mesurau yn cael eu rhoi mewn lle er mwyn lleihau risgiau lle sy'n bosib. Eglurwyd bod Aelodau yn cael eu hannog i gysylltu efo swyddogion os ydynt yn pryderu am unrhyw beth a bod ffurflen ar gael i'w chwblhau er mwyn cofnodi unrhyw ddigwyddiadau. Nodwyd bod y materionyn cael eu cyfeirio at yr heddlu os oes angen. Mynegwyd bod hyfforddiant penodol ar gyfer iechyd a diogelwch Aelodau. Cadarnhawyd bod sylw parhaus ar y mater, gan gyfeirio at y digwyddiad cofio'r gwleidydd Jo Cox sydd yn digwydd wythnos nesaf.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad gan gytuno i wneud man addasiadau cyn ei argymhell i'r Cyngor Llawn ar gyfer ei fabwysiadu.

7. ETHOLIADAU LLYWODRAETH LEOL MAI 2027

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Arweinydd y Tîm Democratiaeth. Amlinellwyd y rhaglen waith ar gyfer Etholiad Llywodraeth Leol Mai 2027, gan nodi fod cryn dipyn o waith paratoi i wneud dros y misoedd nesaf. Eglurwyd bod 3 prif thema wedi eu hadnabod fel rhan o'r gwaith paratoadol, sef; paratoi cyn yr Etholiad, diwrnod yr Etholiad a chanlyniadau, a chyfnod anwytho a'r rhaglen hyfforddiant. Nodwyd bod rhaglen waith ar gael i bob thema gyda'r manylder yn yr adroddiad.

Eglurwyd bod grŵp trafod wedi ei sefydlu er mwyn cael mewnbwn Aelodau, sydd yn cynnwys nifer o gynrychiolwyr o'r grwpiau gwleidyddol. Nodwyd bod y grŵp wedi cyfarfod ddwywaith hyd yma a bod trafodaethau eisoes wedi dechrau mynd rhagddo, gyda chyfarfod nesaf wedi ei rhaglennu ymhen pythefnos. Cyfeiriwyd at rhai o'r materion a gafodd sylw yn y cyfarfodydd, gan gynnwys y Fewnwyd Aelodau a'r Bwletin Aelodau. Rhagwelwyd byddai'r cyfarfodydd nesaf yn cynnwys trafodaethau ar hyfforddiant a darpariaeth technoleg gwybodaeth i aelodau. Croesawyd aelodau'r pwyllgor i ymuno a'r grwpiau trafod i drafod y rhaglen waith a chynnig sylwadau.

Awgrymwyd bod modd i aelodau'r grŵp trafod raeadru gwybodaeth i holl aelodau'r Cyngor trwy'r cyfarfodydd grŵp gwleidyddol. Cyflwynodd Aelod awgrym y byddai modd i'r aelodau gynnig sylwadau a mewnbwn i'r rhaglen waith trwy'r grwpiau trafod gan ofyn i'r cynrychiolwyr basio'r sylwadau ymlaen yn y cyfarfodydd. Mewn ymateb, cytunwyd byddai hynny'n syniad da i gael mewnbwn ehangach gan Aelodau.

Pwysleisiwyd y dylai ymgeiswyr i'r dyfodol fod yn holl ymwybodol o'r cyfrifoldebau gofynnol sydd yn rhan allweddol o'r rôl o fod yn Gynghorydd. Mynegwyd bod angen atgyfnerthu pwysigrwydd cymryd y rôl o ddifri, gan sicrhau bod holl hyfforddiant mandadol yn cael ei gwblhau, presenoldeb cyson mewn cyfarfodydd a phwyllgorau, a gwaith ward gweithgar. Pwysleisiwyd bod angen sicrhau fod yr ymgeiswyr yn barod i ymrwymo yn llawn i weithio er budd eu trigolion yn eu ward a rhoi amser gwerth 3

diwrnod yr wythnos o waith er mwyn ennill eu cyflog yn deg. Cydnabuwyd bod rhai aelodau ag ymrwymïadau eraill yn ogystal â bod yn Gynghorwyr, megis gweithio rhan amser a magu teulu, ond pwysleisiwyd yr angen i ymrwymo i'r rôl a'i gymryd o ddifri.

Mynegwyd sioc nad oes lawer o drigolion yn deall cyfrifoldebau a disgwyliadau'r rôl, a'r gwaith sydd angen ei gwblhau. Nodwyd ei bod yn bwysig i Aelodau ymuno â nifer gwahanol o bwyllgorau yn y Cyngor er mwyn deall sut mae'r Cyngor yn gweithio dros bobl Gwynedd. Mewn ymateb i hyn, amlygwyd bod gwaith yn mynd rhagddo i amlygu rôl a disgwyliadau Cynghorwyr fel rhan o'r prosiect amrywiaeth mewn democratiaeth. Nodwyd bydd hyn yn cael ei rannu ar y wefan a chyfryngau cymdeithasol fel bod mwy o wybodaeth ar gael ynghylch y gwaith i ddarpar Aelodau.

Bu sgwrs ynglŷn ag ail strwythuro Mewnwyd Aelodau a chadarnhawyd bod datblygiadau ar y gweill i sicrhau fod y Fewnwyd yn fwy hygyrch i Aelodau fel bod modd iddynt ddefnyddio'r adnodd yn fwy effeithiol.

Diolchwyd i holl staff gwasanaeth democratiaeth am fod yn gefnogol iawn i Aelodau. Nododd Aelod ei fod yn gwerthfawrogi'r gefnogaeth yn fawr, ac na fyddai'n gallu cyflawni ei waith fel cynghorydd heb gymorth y staff oherwydd ei anabledd. Nodwyd ei fod yn bwysig i ddarpar ymgeiswyr sylweddoli bod cymorth cyflawn ar gael iddynt a dylid bod yn agored i ymgeisio i fod yn Gynghorydd Sir.

Mynegodd Aelod rwystredigaeth ynghylch ei chyfyngiadau teithio a phroblemau ymuno a chyfarfodydd o bell. Cwynodd bod trefnu ystafell mewn swyddfa Cyngor lleol yn creu trafferth iddi ac nad oes system ddigonol mewn lle er mwyn cynorthwyo trefniadau. Diolchwyd yn arbennig i staff Galw Gwynedd ym Mhwlheli am eu cymorth bob tro wrth ateb galwadau yn brydlon, a chynorthwyo trefniadau.

Diolchwyd i'r holl Aelodau am eu sylwadau a gwerthfawrogwyd y mewnbwn i'r rhaglen waith wrth wella darpariaeth y gwasanaethau a llunio trefniadau ar gyfer Etholiad 2027.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

8. DATGANIAD CYNGOR GWYNEDD YNGHYLCH HYBU AMRYWIAETH MEWN DEMOCRATIAETH

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Arweinydd y Tîm Democratiaeth. Cadarnhawyd bod y Cyngor wedi mabwysiadu Datganiad Amrywiaeth mewn Democratiaeth yng Nghyfarfod y Cyngor Llawn ym mis Hydref 2021 yn unol â Deddf Llywodraeth Leol a ddaeth i rym yr un flwyddyn. Adroddwyd fod y Cyngor yn datgan ei ymrwymiad yn sgîl yr Etholiad Llywodraeth leol ar y gweill ym mis Mai 2027. Eglurwyd nad oes lawer o newidiadau i'r datganiad ers 2021, ond gofynnwyd am gefnogaeth Aelodau'r Pwyllgor i gyflwyno'r datganiad yn y Cyngor Llawn ym mis Gorffennaf.

Diolchwyd am yr adroddiad a phwysleisiwyd pwysigrwydd amrywiaeth mewn democratiaeth er mwyn sicrhau gwell cynrychiolaeth o drigolion y sir. Atgyfnerthwyd bod angen ceisio denu amrywiaeth eang o ddarpar ymgeiswyr a sicrhau bod y rôl yn ddigon hygyrch a hyblyg i bobl gyflawni'r rôl trwy drefniadau ymarferol. Nodwyd bydd angen ystyried yr heriau a'r rhwystrau i bobl a cheisio eu goresgyn. Croesawyd y rhaglen waith ddrafft.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

Cytunwyd i argymhell i'r Cyngor Llawn fabwysiadu'r Datganiad Amrywiaeth Mewn Democratiaeth (ar ei newydd wedd) ynghyd a'r rhaglen waith i gefnogi gweithredu ar y datganiad.

9. DARPARIAETH DYSGU A DATBLYGU I AELODAU

Cyflwynwyd yr adroddiad gan Reolwr Dysgu a Datblygu'r Sefydliad. Rhoddwyd trosolwg o'r nifer o Aelodau sydd wedi cwblhau'r teitlau hyfforddiant craidd. Nodwyd bod y niferoedd sydd heb gwblhau'r teitlau yn parhau i fod yn uchel. Sicrhawyd bod yr adran Dysgu a Datblygu yn parhau i annog Aelodau i gwblhau'r hyfforddiant, trwy yrru nodiadau atgoffa, cynnig cefnogaeth a darparu adnoddau hygyrch i Aelodau gwblhau'r hyfforddiant ar amser sydd yn gyfleus iddynt. Nodwyd bod swyddogion yn cysylltu ag Aelodau yn unigol er mwyn ceisio eu hannog ac ysgogi Aelodau i fynychu'r hyfforddiant a chwblhau'r teitlau. Nodwyd bod yr hyfforddiant ar gael ar y Fewnwyd i aelodau ac anogwyd i Aelodau gysylltu efo swyddogion am gymorth.

Cyfeiriwyd at y gwaith sydd yn mynd rhagddo i ymgorffori'r hyfforddiant LHDT CRA+ fel rhan o'r hyfforddiant Cydraddoldeb a sicrhawyd bydd y gwaith o adnabod y camau i wneud hyn yn cael eu cymryd cyn Mai 2027.

Adroddwyd bod y broses o adnabod mentoriaid ar gyfer Aelodau newydd fydd yn cychwyn ym Mai 2027 wedi cychwyn. Eglurwyd byddai'r mentoriaid yn Aelodau Etholedig profiadol ac yn gallu gweithredu fel pwynt cyswllt i Aelodau Etholedig newydd sydd yn setlo yn eu rôl newydd. Nodwyd bod modd i Aelodau derbyn sesiynau Cymhelliant neu Fentora, fel rhan o'r gwaith mwy arbenigol a hunan datblygiadol, a chroesawyd i Aelodau gysylltu â'r Adran Dysgu a Datblygu i drefnu.

Estynnwyd gwahoddiad i Aelodau drefnu sgwrs Datblygiad Personol gyda'r Rheolwr Dysgu a Datblygu neu Swyddog arall priodol. Cynigwyd sesiynau i Aelodau adlewyrchu ar eu rôl, ystyried meysydd datblygiad a llunio rhaglen datblygu personol i gwrdd â'u hanghenion a'u dymuniadau. Nodwyd bod Strategaeth Hyfforddi Aelodau yn y broses o gael ei greu a bydd yn cael ei gyflwyno yn fuan. Sicrhawyd bydd hwn yn rhan o'r llawlyfr Dysgu a Datblygu i aelodau newydd ym mis Mai 2027.

Rhoddwyd cyfle i Aelodau ofyn cwestiynau a mynegi sylwadau.

Mynegwyd rhwystredigaeth unwaith eto ynghylch cyn lleied o Aelodau sydd yn mynychu hyfforddiant, yn enwedig yr hyfforddiant mandadol er gwaethaf ymdrechion

niferus swyddogion i'w hannog. Sylwyd bod nifer o Gynghorwyr heb gwblhau'r hyfforddiant mandadol ar y Cod Ymddygiad, a Diogelu Plant ac Oedolion, sydd yn greiddiol i rôl Aelodau fel rhiant corfforaethol. Mynegwyd rhwystredigaeth bellach bod 3 Aelod heb gwblhau dim o'r teitlau hyfforddiant mandadol o gwbl. Ystyriwyd o oedd modd y gellir adnabod yr Aelodau a chyhoeddi'r enwau yn gyhoeddus. Mewn ymateb, cadarnhawyd bod y wybodaeth yma bellach ar gael yn gyhoeddus ar wefan y Cyngor.

Amlygwyd bod rhai Aelodau yn cael trafferth cael mynediad i'w rhaglen dysgu ac yn cael trafferth cadarnhau pa gyrsiau hyfforddiant maent wedi eu cwblhau. Sicrhawyd bydd yr gwasanaeth Dysgu a Datblygu yn gyrru e-bost at yr Aelodau yn unigol yn cynnwys y linc i'r hyfforddiant perthnasol sydd heb ei gwblhau eto. Canmolwyd y cyrsiau hyfforddiant a ddarparwyd gan y gwasanaeth Dysgu a Datblygu a diolchwyd am eu cefnogaeth.

PENDERFYNIAD

Derbyn yr adroddiad.

Dechreuodd y cyfarfod am 10:00yb a daeth i ben am 11:20yb.